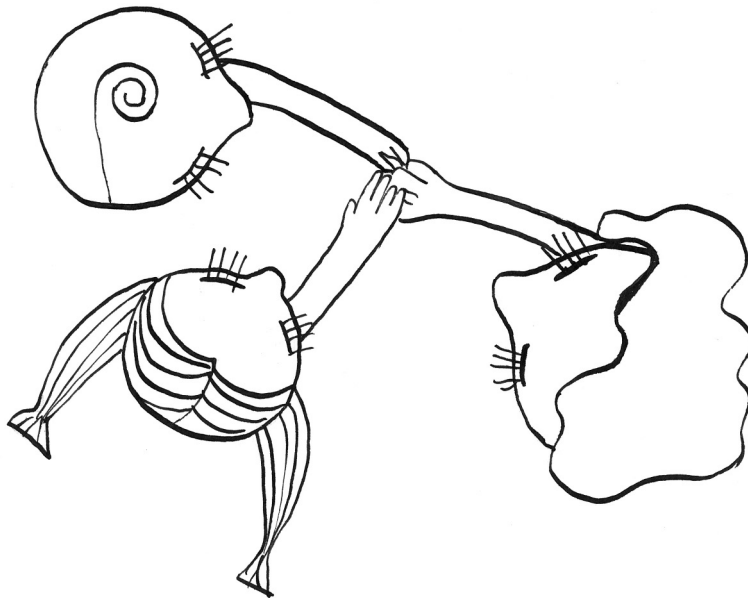

III.

Dokumentace projektového týdne „Výuka komunikace“

V následující části si na příkladech ukážeme, jak může probíhat systematický trénink komunikace jako ucelený projekt. Vybraný organizační model „projektového týdne“ má tu výhodu, že zapojení žáci jsou celý týden uvolněni z normálního vyučování a mohou se intenzivně zabývat otázkami, problémy, cvičeními a strategiemi komunikace. Zmíněný projektový týden „Výuka komunikace“ probíhal ve třídě 9. C Trifelského gymnázia v Annweileru (jižní Porýní-Falc) – ve třídě, ve které převládali „hodní učitelé“, schopnost komunikovat tak byla rozvíjena spíše nedostatečně. Z toho pohledu se jednalo o zcela normální učební skupinu s převážně zdrženlivými žáky, jejichž verbální projev byl ovlivněn mimo jiné zábrany způsobenými dialektem. Týdenní trénink komunikace podstatně přispěl k odstranění existujících řečových zábran, jakož i viditelně a slyšitelně rozšířil spektrum jejich ústního projevu.

1. Přípravná opatření a uspořádání

Zmíněný trénink komunikace bylo možné zahájit a podpořit zaprvé díky poradě učitelského sboru, zadruhé díky „úvodní hodině“ ve třídě 9. C a zatřetí díky organizačním změnám, které se týkaly jak rozvrhu hodin, tak obsazení místností.

a) Porada

Porada se konala několik týdnů před tréninkem komunikace a sloužila pro informaci a zvýšení vnímavosti a motivace učitelského sboru. Porady se zúčastnili téměř všichni učitelé ze školy. Porada trvala tři hodiny a probíhala v následujících etapách:

1. fáze

Úvodní krátký referát objasnil a vysvětlil, proč je ve škole zapotřebí intenzivního tréninku komunikace. Nejdůležitější argumenty byly přehledně vizualizovány a komentovány (srov. s tabulkou s argumenty v aktivitě č. 22). Referát odkazoval mj. na psychologické, sociologické, teoretické a socializační závěry, které společně volají po nutném tréninku komunikace ve výuce. Následovala krátká výměna názorů a myšlenek.

2. fáze

V druhé, pracovní části zaměřené na účastníky dostali shromáždění učitelé možnost zhodnotit a (sebe)kriticky zvážit běžné komunikační chování svých žáků. To začalo bodovým ohodnocením, tzn. že každý člen sboru umístěním červeného samolepicího bodu na připravený plakát odhadoval komunikační kompetenci žáků podle následujícího zadání: „S komunikační kompetencí svých žáků celkově jsem – velmi spokojený(á)/ spokojený(á)/ spíše nespokojený(á)/ velmi nespokojený(á).“ Výsledek byl pozoruhodný a současně alarmující: 70 procent přítomných učitelů bylo s komunikační kompetencí svých žáků „spíše nespokojených“ a jen 30 procent vyjádřilo „spokojenost“. „Velmi spokojený“ ovšem nebyl nikdo. Takovéto veřejné mínění vyvolalo živé debaty v právě vytvořených skupinkách. Tyto rozmluvy byly přibližně po deseti minutách přerušeny a v diskusi se pokračovalo jiným způsobem. Všichni učitelé vytvořili dvojitý kruh (srov. aktivity č. 24 a 54) a střídavě si vyměňovali své zkušenosti, na jejichž základě se rozhodovali. Rotací se potom vytvořily nové páry, které si opět vyměňovaly zkušenosti atd. Tato výměna partnerů proběhla celkem třikrát. Rozhovory trvaly vždy přibližně pět minut. Vyhodnocení v plénu nenásledovalo. V dalším pracovním kroku každý člen učitelského sboru souhrnně zaznamenal několik kritických bodů na připravený lístek s nadpisem: „Co na řečovém chování svých žáků považuji za neuspokojivé...“. Takto získaná kritika se následně projednávala v náhodně vytvořených skupinách. Každá skupina měla ještě za úkol zaznamenat a vizualizovat nejdůležitější kritizované skutečnosti přehledně na plakátu (srov. vyobrazený výsledný plakát). Takto vzniklé plakáty pak mluvčí skupin prezentovali a blíže vysvětlovali. Tímto vícestupňovým reflexním a vyjasňovacím procesem mělo být dosaženo třech věcí: zaprvé by měl učitele dovést k (sebe)kritickému zamyšlení nad komunikačním

Kritické poznámky K ŘEČOVÉMU CHOVÁNÍ ŽÁKŮ (plakát skupiny učitelů)

OSOBNÍ FAKTORY

- nedostatečné sebevědomí
- strach vyjádřit vlastní názor
- z toho vyplývá: pasivita

SOCIÁLNÍ KOMPETENCE

- nedostatečná schopnost naslouchat ostatním
- nedostatečná schopnost adekvátně reagovat na příspěvky spolužáků

Netolerance názoru druhých a jeho nezahrnování do vytváření vlastního názoru

Řečové chování orientované na učitele (mluvení směrem k učiteli)

Spontánní odpovědi bez přímého vztahu k tématu, příp. k formulaci otázky

JAZYKOVÁ KOMPETENCE

- nedostatečná slovní zásoba
- mluvení v útržcích vět
- potíže formulovat obsah vlastními slovy

chováním jejich žáků; zadruhé by si měli bez příkrášlení vyměňovat odpovídající poznatky a zkušenosti a společně zachytit centrální problémové ukazatele; a zatřetí by díky praktickým komunikačním situacím měli získat určité povědomí o tom, jak se v rámci tréninku komunikace s žáky pracuje.

3. fáze

V poslední části porady získal učitelský sbor přehled o plánovaném tréninkovém programu. Byl představen na obr. 12 vyobrazený pětistupňový model, podle něhož se bude řídit průběh projektového týdne. Trénink bude rozdělen na dvě části: na meta-komunikaci nezávislou na předmětu (první dva dny) a na tematicky (ekologicky) zaměřená diskusní a argumentační cvičení (další tři dny). Učitelé byli dále upozorněni na „terapeutický“ charakter tréninku, tzn. na postup od jednoduchého ke složitějšímu, od „zahřívacích“ cvičení k prezentaci v plénu nebo větší diskusní skupině. Dotazy z řad učitelů byly zodpovězeny. Krátce byly nastíněny organizační rámcové podmínky (viz níže) a stávající možnosti hospitací. K poslednímu bodu se učitelé po krátké debatě dohodli, že na celý týden budou uvolněni tři učitelé vyučující v 9. C, a tím jim bude umožněno soustředěně sledovat celý trénink. Jediným požadavkem na vybrané učitele bylo, aby nacvičený komunikační repertoár v 9. C dále cíleně rozvíjeli a získané know-how předali zainteresovaným učitelům/učitelským týmům. Toho bylo mezitím působivým způsobem dosaženo, protože už se vytvořilo několik učitelských týmů, které – s podporou hospitujících – uspořádaly komunikačně orientované projektové týdny ve všech 9. třídách, ve všech 7. třídách a ve všech 11. třídách.

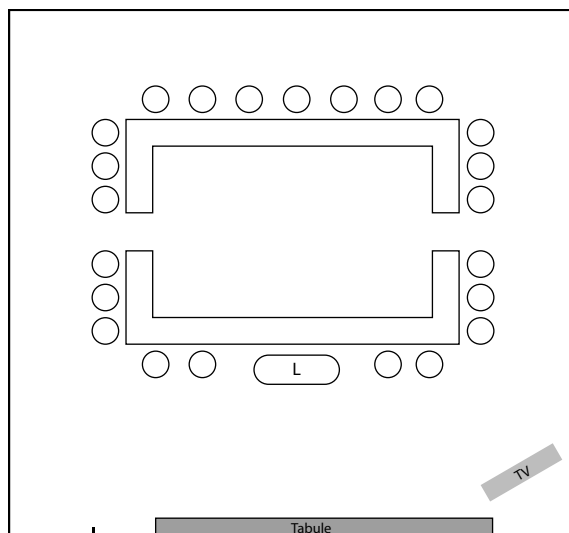
b) ukázková hodina

V návaznosti na učitelskou poradu se v 9. C konala „ochutnávka“ (ukázková hodina) s cílem naladit žáky na chystaný projektový týden a předat jim některé předběžné informace. Tato ukázková hodina probíhala následovně: nejprve byl celý pilotní projekt vysvětlen v několika úvodních větách. Pak dostali žáci příležitost vyjádřit během „bleskovky“ svá očekávání a přání ohledně projektu a byly zodpovězeny jejich dotazy. V dalším kroku se na základě rčení „mluviti stříbro, mlčeti zlato“ přešla praktická komunikační smyčka, která měla být ochutnávkou chystaného tréninku komunikace. Tato komunikační smyčka začala udělením bodů zmíněnému rčení, tzn. že každý žák musel umístěním červeného samolepicího bodu na plakátě vyjádřit, jestli se rčením spíše souhlasí, nebo nesouhlasí. Kromě toho byli žáci požádáni, aby si promysleli a poznačili si ke svému hodnocení krátké zdůvodnění. Následně byli rozpočítáváni (1, 2, 3 ... 1, 2, 3 ...) určeny dvojice, které se posadily naproti sobě do dvojitého kruhu a střídavě ke rčení vyjádřily svůj postoj. Po přibližně pěti minutách se partneři vyměnili a následovala nová výměna názorů (srov. s metodou kuličkového ložiska v č. 24). V dalším kroku žáci vytvořili šestičlenné skupiny, které měly ke zmíněnému rčení vypracovat závěrečné stanovisko a pak jej prezentovat v plénu. Mluvící skupiny se určil losem (losovalo se ze šesti karet, mezi nimiž bylo eso). Na závěr se k chystanému tréninku

komunikace sdělily doplňující informace. Závěr: žáci v průběhu „ukázkové hodiny“ bez výjimky mluvili a argumentovali; kromě toho získali také první dojmy, co na ně během tréninku komunikace všechno čeká.

c) Zvláštní ustanovení

Organizační rámcové podmínky, které platily po dobu tréninku komunikace, vypadaly následovně: žáci třídy 9. C byli pro daný týden uvolněni z normálního vyučování. Toto zvláštní ustanovení povolilo vedení školy po domluvě s učiteli, rodiči a dotyčnými žáky. Další zvláštní pravidlo se týkalo vyčlenění a odstavení třídy, ve které by se normálně během týdne při výuce vystřídal více tříd. Třídě 9. C byla po celý týden k dispozici výjimečně třída ve vedlejší budově, takže bylo možné pracovat bez časového presu a změny místa. Přestávky se neřídily zvoněním, ale dělaly se vždy, když to bylo v rámci pracovního, příp. komunikačního procesu vhodné. Z toho důvodu byl pracovní a učební proces velmi účelně uspořádaný. Zasedací pořádek vypadal obecně tak, že žáci seděli ve čtverci (viz obrázek) a všichni na sebe viděli. Průchod z obou stran tohoto uspořádání zajišťoval, že v případě potřeby se jednotliví žáci dostali dovnitř, aby např. mohli s žáky sedícími vně vytvořit dvojice pro rozhovory (dvojitý kruh). Účastníky tréninku komunikace byli – jak už bylo naznačeno – nejen žáci 9. C, nýbrž také několik učitelů, kteří sbírali podněty pro vlastní vyučování a/nebo chtěli případně pilotní projekt přenést do jiných tříd. Tito tři hospitující učitelé byli také po celý týden uvolněni z výuky a od úterý se všech cvičení účastnili i prakticky, protože žáci trvali na této „aktivní integraci“. Z technického vybavení byla k dispozici kamera, video s monitorem a projektor.

2. Tréninkový program

Trénink komunikace v 9. C trval od pondělí do pátku – vždy od 8.00 hodin do 13.00 hodin. Žáci se v tomto čase věnovali výhradně komunikačním otázkám a cvičením. Během prvních dvou dnů byla v popředí komunikační cvičení nezávislá na předmětu, která měla za cíl přiblížit žákům téma komunikace, upozornit na způsoby chování a deficity, podpořit ochotu žáků procvičit se intenzivněji s ohledem na komunikaci a stále znovu se sebekriticky hodnotit. Tento způsob „metakomunikace“ byl v následujících třech dnech doplněn a rozšířen o odborně zaměřené komunikační smyčky, které se soustředily výhradně na téma „ekologie“, tzn. na komunikační reflexi a vyjasnění ekologických skutečností (samozřejmě mohou být vybrána i jiná témata).

Tato tematicky zaměřená cvičení sice v součtu nevydala za vyzrálou učební jednotku, ale určitě žákům poskytla příležitost vyjasnit si své základní znalosti z oblasti ekologie a pomohla nastartovat korespondující pokusy o argumentaci a diskusi. Žáci se tedy mohli učit jak v komunikační, tak současně v obsahově-odborné rovině.

Začalo se v pondělí s různými zprávami a rozhovory k obecnému komunikačnímu dění ve vyučování. Rozpravy se týkaly mj. zapojení žáků do rozhovorů, stávajících řečových zábran a fenoménu strachu z mluvení. Cílem bylo přimět žáky k vědomé konfrontaci s vlastním komunikačním chováním, podpořit jejich schopnost uvědomit si problém a být schopen sebekritiky, stejně jako zlepšit strategický rejstřík týkající se strachu z mluvení. V úterý šlo v první řadě o to, objasnit žákům relevanci intenzivního tréninku komunikace, aby se touto cestou podpořila jejich motivace a ochota pracovat na vlastním komunikačním rejstříku a dále rozvíjet vlastní komunikační kompetenci. Odpovídající cvičení proto sloužila výhradně zkoumání a reflektování různých rovin zdůvodnění, které mluví pro intenzivní, komunikačně orientované vyučování a učení ve škole. Tato zdůvodnění měli žáci v rámci následujícího domácího úkolu souhrnně zhodnotit.

Ve středu pak začal vlastní trénink komunikace s návazností na tematickou oblast „ekologie“. Co do struktury byl trénink upraven tak, že progresivně podporoval a rozvíjel řečovou kompetenci žáků. V popředí tedy ve středu stály relativně jednoduché komunikační aktivity, tzn. že žáci měli v různých variantách informovat a vyprávět, co je ke komplexu „příroda a životní prostředí“ všechno napadá a co jim přijde důležité. Využívalo se asociativních monologických postupů nejrůznějšího druhu – od osobních zážitků přes asociace na základě pojmů a fotek až po tematicky orientované obrázkové příběhy. Pro tyto komunikační aktivity bylo charakteristické, že neexistovalo správně nebo špatně, nebezpečí selhání tedy bylo pro jednotlivé žáky velmi malé. To navodilo relativně uvolněnou řečovou situaci a povzbudilo dokonce bojácné a mlčenlivé žáky k mluvení a vyprávění. Každý se dostal na řadu a mohl v menších nebo větších skupinkách sdělit své více či méně vyzrálé názory a postoje, aniž by mu hrozilo nebezpečí, že by ho učitel nebo žáci opravovali, příp. kritizovali. Z tohoto pohledu byla

středa vyhrazena nejen úvodu do tématu „příroda a životní prostředí“, zmíněné zprávy a vyprávění sloužily současně k tomu, aby u žáků zlepšily ochotu komunikovat.

Ve čtvrtek se ve spojitosti s některými novými požadavky a kvalifikačními záměry pokračovalo touto cestou „programovaného povzbuzování“. V této fázi už nešlo jen o volné mluvení a vyprávění, nýbrž i o aktivní/konstruktivní dialog s ostatními žáky. Podle toho byla upřednostněna cvičení na „aktivní naslouchání“ a na konstruktivní „vzájemnou komunikaci“. Protože právě při naslouchání, reprodukci a chápavém zhodnocení argumentů a názorů spolužáků se u mnoha žáků ukazují závažné nedostatky. Proti těmto nedostatkům by se mělo působit zmíněnými dialogickými cvičeními. Sice se od těch několika cvičení nedaly očekávat nějaké zázraky, přesto si žáci ale mohli uvědomit některé skutečnosti, které podpořily jejich schopnost a ochotu komunikovat s pochopením. K tomu mj. patřilo rozpoznání a zapamatování si takových zásad jako: naslouchat, nechat domluvit, mluvit srozumitelně, brát druhého vážně, udržovat zrakový kontakt, reagovat na argumenty spolužáků, hledat a nacházet kompromisy atd.

V těchto cvičeních podporujících dialog se v pátek za zvláštního zohlednění rétorických přístupů a strategií pokračovalo. Pod označením „Malá násobilka rétoriky“ probíhala vybraná přednesová a argumentační cvičení. Výchozím bodem těchto cvičení bylo vypracování základních informací k „dobré přednášce“. Z těchto informací, které byly žákům poskytnuty, vycházely směřovatelné podněty pro verbální a nonverbální vytvoření a prezentaci přednášky. Tyto podněty se žáci snažili v rámci stručné obhajovací řeči k měnícím se ekologickým otázkám vstřebat a realizovat. K uspořádání těchto obhajovacích řečí: žáci dostali tematicky vhodné informace, ze kterých se daly odvodit argumenty pro jejich obhajovací řeč (mj. měli obhajovat vratnou láhev). Tyto argumenty si měli heslovitě poznamenat na kartičku velikosti A7 a přehledně vypracovat kostru pro přednes. S tímto „tahákem“ v ruce šli žáci jeden po druhém dopředu k řečnickému pultu a před běžící kamerou a před rozšířeným okruhem posluchačů (spolužáci plus hospitující učitelé) přednesli svou řeč. Činili tak volným proslovem, stojíce u řečnického pultu a se zohledněním vypracovaných rétorických stylových prostředků (přímé oslovení posluchačů, živá gestika a mimika, cílená variace hlasu, přesvědčivá uspořádání řeči atd.). Časové rozmezí činilo 2–4 minuty na každý příspěvek. Všechny krátké proslovy se natáčely na kameru a krátce se pak přehrály, komentovaly a v případě potřeby blíže prodiskutovaly. Takovéto zpětnovazební fáze probíhaly mimo jiné i u většiny jiných cvičení, která se v průběhu týdne realizovala. Je jasné, že po jednom týdnu se od žáků (ještě) nedaly očekávat skvělé rétorické výkony; co ale byli schopni předvést a na co si troufli, si zaslouží veškerý respekt. Blížší výklad k tomu najdete v části III.7.

Ke koncepčním zvláštnostem tréninku dále patřilo, že žáci každý den museli plnit určité domácí úkoly, které byly začleněny do běžícího učebního a pracovního procesu ve smyslu přípravy nebo následného zhodnocení. Na konci prvního dne například museli napsat fiktivní novinovou zprávu o započatém tréninku komunikace. Na konci

Průběh tréninkového týdne

1. den

ÚVAHY O VŠEDNÍM KOMUNIKAČNÍM DĚNÍ

- názory na projekt
 - zapojení do rozhovorů ve vyučování
 - rušivé faktory
 - jak se žáci sami hodnotí
 - nakládání se strachem z mluvení
 - domácí úkol: napsat reportáž
-

2. den

CVIČENÍ NA ROZVOJ OCHOTY KOMUNIKOVAT

- předčítání reportáží
 - hodnocení tezí a diskuse o nich
 - hra na odůvodnění
 - simulace/analýza přijímacích pohovorů
 - zkoumání proslavů žáků
 - veřejné slyšení
 - domácí úkol: napsat obhajovací řeč
-

3. den

VOLNÉ VYPRÁVĚNÍ A REFEROVÁNÍ K TÉMATU „EKOLOGIE“

- předčítání obhajovacích řečí
 - asociace k pojmům
 - referáty o zážitcích
 - asociace k fotografiím
 - obrázkové příběhy
 - rallye karikatur
 - síť pojmů
 - domácí úkol: malování obrázků
-

4. den

AKTIVNÍ NASLOUCHÁNÍ A DISKUSE K TÉMATU „EKOLOGIE“

- prezentace obrázků
 - smyšlené příběhy
 - větné řetězce
 - hra na otázky a odpovědi
 - vyhotovení reportáží
 - jednoduchá plánovací hra
 - domácí úkol: vypracovat tahák k „dobré přednášce“
-

5. den

POKUSY O PŘEDNES A ARGUMENTACI K TÉMATU „EKOLOGIE“

- přednášky expertů k tématu „rétorika“
 - pětivěťá argumentace
 - vzorová přednáška učitele
 - obhajovací řeč žáků k alternativním tématům, příp. formulacím otázek
 - podání žaloby
 - souhrn týdne
-

Obrázek 13

druhého dne měli žáci v písemném vyjádření diferencovaně zdůvodnit, proč by se volné mluvení, přednes a diskuse měly ve škole intenzivně rozvíjet. Třetí den museli nakreslit vlastní obrázek k tématu „příroda a životní prostředí“, ten pak v další hodině prezentovali a vysvětlili. A na konci čtvrtého dne měli na základě předloženého rétorického materiálu vyhotovit co nejpřehlednější „tahák“ s nejdůležitějšími tipy pro „dobrou přednášku“. Všechny tyto výtvary z domácí dílny byly v následující hodině použity nejen k opakování už proběhnuvší výuky, nýbrž byly využity i jako praktické podněty pro komunikaci. V průběhu týdne tedy komunikace nepřišla zkrátka. Mnohé se taky zdokumentovalo. Ať už formou plakátů, protokolových kartiček nebo výkresů umístěných na stěnách třídy nebo formou pracovních listů, návodů nebo jiných informačních materiálů, které si žáci umístili do svých metodických složek.

Na závěr ještě několik poznámek k variabilitě nastíněného tréninkového programu: cvičení naznačená na obrázku 13 a blíže vysvětlená v následujících částech nejsou žádnou nehybnou tréninkovou náplní. Časové a metodické variace jsou v praxi běžné, nutné a smysluplné. To se ukázalo nejen v rámci uplynulého tréninkového týdne. Plán tréninku se jen málokdy kryl s realitou. I obsahově je možné cokoliv změnit, namísto tematického okruhu ekologie se může samozřejmě probrat zcela jiná odborně-specifická oblast. Důležité je jen, aby byly dodrženy vytyčené tréninkové etapy se svými odstupňovanými požadavky a svým „terapeutickým“ charakterem, protože tato základní linka tréninku se bez pochyb osvědčila. V jiném případě hrozí nebezpečí, že se projektový týden zvrtné v bezkonceptní komunikační projekt, který má s progresivním rozvojem komunikace pramálo společného.

3. První den: zamyšlení nad komunikací

Seznamovací hra: První den začal jednoduchou seznamovací hrou, která žáky uvolněnou formou přiměla k mluvení a „novému učiteli“ (p. Klippert) poskytla pár informací o třídě. Konkrétně: každý žák se měl nejprve v několika větách představit. Potom se vytvořily dvojice. Jednotliví partneři měli za úkol udělat s protějškem rozhovor o jeho oblíbeném předmětu. Následně všichni žáci popořadě představili svého partnera a sdělili, jaký je jeho oblíbený předmět a proč. Z toho pohledu se každý žák během jedné hodiny dostal několikrát ke slovu.

Bleskovka: Po této zahřívací fázi vysvětlil učitel ještě jednou v krátkosti koncept a průběh tréninkového týdne. Pak museli žáci v rámci druhé „bleskovky“ krátce vyjádřit svůj postoj k projektu, vycházelo se z průvodní otázky: „Co si vlastně myslíte o nastávajícím tréninku komunikace?“ Žáci po krátké chvíli na rozmyšlenou vyjádřili jeden po druhém své myšlenky, přání a očekávání. Z odpovědí bylo patrné mnoho dobré vůle, velká zvědavost a v neposlední řadě i naděje, že by ten týden mohl být možností učit se živým způsobem, profitovat ze všeho pro praktický život a v budoucnu mít větší úspěch v ústním projevu.

Bodové hodnocení: Ve třetí etapě se přímo zkoumala zapojení žáků do rozhovorů. To znamená: v bodovém dotazníku měl každý žák odhadnout, jestli se do běžných rozhovorů ve vyučování zapojuje pravidelně, často, někdy, málokdy nebo nikdy. Individuální odhady žáků se zaznamenávaly červenými samolepicími body na strukturovaný plakát (srov. s mřížkou a bližším vysvětlením v č. 3). Pozoruhodným výsledkem ve třídě 9. C bylo, že většina žáků udala, že jsou v ústním projevu spíše zdrženliví a účastní se málokdy. Jen několik málo žáků signalizovalo svými body „častou“ účast. Pro sloupeček „pravidelně“ se nerozhodl nikdo. Nehraje roli, zda tyto odhady byly, nebo nebyly objektivní, rozhodující byla prohlubující se rozprava, která následovala. Tento rozhovor vypadal tak, že se žáci v menších rozložených skupinkách vyjadřovali k umístění svých bodů a vysvětlovali zkušenosti a okolnosti skrývající se za umístěním těchto bodů (Kde/kdy je má ochota zapojit se větší? Kde/kdy je menší? Proč?). Po přibližně deseti minutách se skupiny zcela nově namíchaly (srov. č. 83) a začalo druhé kolo započaté výměny názorů a zkušeností.

Tvorba plakátu: Další pracovní etapa stavěla na předchozích dvou řečových cvičeních. Žáci dostali kartičku velikosti A6, na kterou měli heslovitě poznačit, co ve vyučování brání jejich ústnímu projevu. Každý žák měl na svou kartičku poznačit 3–5 omezujících faktorů. Nato se opět náhodně vytvořily skupiny, které měly za úkol jednotlivé zábrany shrnout a názorně vizualizovat. Na základě toho došlo v jednotlivých skupinách k dost kritickým a sebekritickým rozpravám o běžném vyučování, o destruktivním chování žáků a v neposlední řadě o diskutabilním chování učitelů. Zajímavé bylo, že učitelé podle žáků 9. C podstatnou měrou přispěli ke spíše nedostačující ochotě

Výsledky dotazování ve třídě 9. C

Tato činnost...	mi přijde...	
	spíš těžká	spíš lehká
Mluvit volně a bezstarostně před třídou	9	9
Vysvětlovat něco u tabule	7	11
Mluvit nahlas a zřetelně	1	17
Říct něco, i když si nejsem zcela jistý	17	1
Formulovat jasně a srozumitelně	8	10
Přesvědčit ostatní o svém názoru	11	7
Mít malou přednášku na určité téma	11	7
Pozorně naslouchat, když mluví druzí	3	15
Při rozhovorech neskákat do řeči	3	15
Aktivně se zapojit do fází rozhovorů	6	12
Reagovat na příspěvky předchozích řečníků	4	14
Při mluvení se dívat na spolužáky	10	8
Při diskusích zůstat férový a věcný	3	15
Vést rozhovor (např. ve skupinkách)	15	3
Dostat dobrou ústní známku	7	11

Obrázek 14

a schopnosti mluvit ve třídě, že jsou „spoluviníky“. Objevily se následující stížnosti: nenápaditá/nudná výuka, přílišné používání cizích slov ze strany učitelů, jejich nekonkrétní otázky a sklon k „výslechu“, jejich netrpělivost a „touha po pomstě“, když žák někdy řekne něco špatného, jejich neférový a příležitostně i ironický způsob chování při kontaktu s některými žáky a také jejich často rozvleklé a nudné proslovy a poučování, které žákům brání dostat se vůbec ke slovu. Mimoto skupiny kritizovaly také chování spolužáků (skáčou do řeči, smějí se spolužákům, neposlouchají, nerespektují ostatní, mluví hlouposti atd.). Hlavní kritika však směřovala bez pochyb na adresu učitelů. Takto vzniklé plakáty se vyvěsily ve třídě a dotyčné skupiny je blíže komentovaly. Později se pak z podnětu žáků a hospitujících učitelů „vystavily“ ve třídě jako „napomenutí“ a podnět k zamyšlení a diskusi.

Dotazník: Poté, co byly tímto způsobem zjištěny a projednány běžné řečové zábrany, dostali žáci na základě vyobrazeného dotazníku (srov. také č. 1) příležitost

Doplňovačka k pravidlům pro mluvení

1 H___T S_!

2 M__V_T V C___CH V___CH!

3 M__V_T NA___S A Z___E___!

4 A_G___T_____ K__T__ A P_EC_____!

5 D_Ž___ S_ T___T_! (R_AG_____ N_ O__Z__!)

6 Z__V_____T N__R_ A TV_____Í!

7 D__Ř_ __S___CH__, K__Ž M___Í D__ZÍ!

8 M__V_T S OH__D__ N_ P___CH__Í Ř_Č__K_!

9 D___T S_ P__ M_U__N_ N_ S__LU__K_!

10 P__D__A_ S___O!

11 N_PA___Š_O___!

12 B_T _É__V_ A V_C__!

13 M_Č___ S_O_Ž___ PŘ__Ě_ K M__V__Í!

14 N_V___Š__T ML_____ÍM!

15

- Doplň chybějící písmena tak, aby vznikla důležitá pravidla pro mluvení!
- Označ 3 pravidla, která se ve vaší třídě nejčastěji porušují!
- Promysli si další pravidlo, které by se mělo ve třídě dodržovat! Doplň ho do posledního volného řádku!

Obrázek 15